

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Martin, Maisa

Title: Yhteistä ja erityistä - johdantoa teemanumeron kirjoituksiin

Year: 2009

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kotikielen Seura, 2009

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Martin, M. (2009). Yhteistä ja erityistä - johdantoa teemanumeron kirjoituksiin. *Virittäjä*, 113(3), 321-328. <https://journal.fi/virittaja/article/view/4200>

YHTEISTÄ JA ERITYISTÄ – JOHDANTOA TEEMANUMERON KIRJOITUKSIIN

uomi toisena kielenä -tutkimusta ja -opetusta esitellään tässä Virittäjän teemanumerossa kuudesta aivan erilaisesta lähtökohdasta. Juuri näiden näkökulmien valikoituminen mukaan on sattuma: kenttä on nykyisellään niin laaja, ettei sitä yhdessä numerossa voi kattavasti esitellä. Tämän johdantoartikkelin tarkoituksena on luonnostella kirjoitusten taustaksi toisen kielen oppimisen tutkimuksen maisemaa, johon nämäkin tutkimukset sijoittuvat. Sitä varten esittelen aluksi muutaman näkökulman ja sen jälkeen pohdiskelen artikkeleissa tutkittuja ilmiöitä suhteessa niihin.

Suomi toisena kielenä (S2) -tutkimus¹ on osa kansainvälistä toisen kielen oppimisen (Second Language Acquisition, SLA) tutkimuskenttää, joka taas puolestaan on keskeinen soveltavan kielitieteen alue. Toisen kielen oppimisen tutkimus voidaan jakaa karkeasti kahtia. On niitä, joille kieli on yksilön mielen ominaisuus, ja niitä, joille kieli on olemassa vain sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.² Yksilön kieltä voidaan tarkastella kielisysteemin tai kielen prosessoinnin kehittymisen kannalta eli lingvistisesti tai kognitiivis-psykologisesti. Vuorovaikutus taas voidaan nähdä keskustelun tasolla, interaktiona, tai laajemmin, sosiaalisena tai sosiokulttuurisena toimintana.³ Jonnekin näiden kahden pääsuuntauksen

¹ Laajempi ja vielä melko tuore katsaus S2-tutkimukseen kokonaisuutena on Martin 2007, joten tässä ei kerrata siinä esitettyjä näkemyksiä ja lähdeviitteitä. Suomi toisena kielenä -tutkimuksen bibliografia on osoitteessa http://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/oppiaineet_kls/fennicum/s2/s2/. Sitä selaillemalla saa myös yleiskuvaa siitä, mitä alalla on tutkittu.

² Näin jyrkästi tuskin kukaan todella ajattelee arjessaan, mutta tutkimuksen teossa on aina rajattava pois näkyvistä se, mikä on oman lähtökohdan kannalta epäolennaista.

³ Tämän alueen rajanvedoista ja kehityksestä on suomeksi tiivis kuvaus Suni 2008: 16–27.

välimaastoon asettuvat funktionalistit, joiden lähtökohtana ovat kielenoppijan ilmaisutarpeet. Ne määräytyvät toisaalta yksilön, toisaalta sosiaalisen ympäristön pohjalta.

Likikään kaikki toisen kielen oppimisen ilmiöt eivät kuitenkaan ole helposti sijoitettavissa tähän jaotteluun. Esimerkiksi virheen käsite tulee esiin riippumatta näkökulmasta, mutta virheitä tarkastellaan eri suuntauksissa eri tavoin ja niiden rooli oppimisessa voi vaihdella mitättömästä keskeiseen. Toinen pääsuuntauksia leikkaava ilmiö on ensikielen ja muiden kielten vaikutus toisen kielen oppimiseen. Se on toki aina läsnä, mutta saatetaan kieltää tai unohtaa epäolennaisena tai nostaa kaiken oppimisen perustaksi. Oppijakohdattaiset muuttujat — vaikkapa ikä, asenteet tai kielelle altistumisen kesto — otetaan myös vaihtelevasti huomioon: yleispätevyyteen pyrkivä teoreetikko etsii näistä tekijöistä riippumatonta oppimisen mallia tai rakentaa ne mallinsa osiksi, etnografisesti suuntautunut sosiokulttuurikko taas näkee ne kohteensa erottamattomina ominaisuuksina, mutta ei pyrikään erittelemään niiden osuutta kielenoppimisessa. Tutkijoita yhdistävät ja erottavat lähtöoletusten ohella myös metodiset valinnat, sillä jotkin lähtökohdat sallivat laajan kirjon metodisia valintoja — esimerkiksi lingvistisen kehityksen analyysia voidaan tehdä monella tavalla niin määrällisesti kuin laadullisestikin, kun taas esimerkiksi keskusteluanalyttisen näkökulman tiukka teorian ja metodin liitto rajaa tavallisesti pois muut menetelmät.

Oppimisen ja opittavuuden tutkimuksesta kun on kyse, kielellisten ilmiöiden rinnalle nousevat myös oppimiseen ja opettamiseen yleisemmin liittyvät kysymykset. Fennistiikan tutkimushistorian kannalta on kiinnostavaa, että Virittäjässä nykyään voidaan käsitellä suomen kielen rakenteen, sanaston ja variaation ohella myös suomen oppimiseen liittyviä ilmiöitä. Ei näet ole kuin parikymmentä vuotta siitä, kun monet fennistiikan portinvartijat pitivät kaikkea oppimiseen liittyvää kasvatustieteilijöiden reviirinä, jolle meneminen ei ollut suotavaa. Vaikka valtaosa suomen kielen opiskelijoista on aina valmistunut opettajiksi, kielenoppimiseen liittyvien aiheiden tutkimusta ei opinnäytetöissäkään useimmiten sallittu. Niinkin myöhään kuin vuonna 1989 eräs professori sanoi minulle, ettei suomen kielen oppijoiden kieltä pidä tutkia, koska siinä on virheitä. Tutkittavaksi kelpasi siis vain »täydellinen» tai »aito» suomi. Tältä taustalta tämä teemanumero on mainio esimerkki Virittäjän ja koko kielentutkimuksen laajentuneesta kielikäsitteestä.

Suomen kielen olemukseen yleisesti kohdistuva tutkimus eli fennistiikka ja suomi toisena kielenä -tutkimus ovat läheisessä yhteydessä. Tiivistetysti voi sanoa, että S2-tutkimus tarvitsee oppijankielen ja oppimisprosessin ilmiöiden selittämiseen kaikkea sitä tietoa, jota suomen kielestä on tuotettu. Toisaalta S2-ala tuottaa uusia näkökulmia ja kysymyksiä tutkittaviksi ja haastaa suomen kielen kuvausta uusiutumaan (ks. laajemmin Martin 1999). Näitä fennistiikan ja S2-alan suhteita pohdiskelen kirjoituksen päätteeksi.

KENEN JOUKOISSA SEISOT?

Lingvisti lähtee kuin luonnostaan etsimään oppimisen kulkua opittavasta kielestä. Suomen kielen rakenteellisten ilmiöiden kehityskulkuja oppimisen edistyessä on tutkittu ja tutkitaan paljon, mutta tähän julkaisuun ei ole valikoitunut yhtään tekstiä, joka olisi eksplisiittisesti tältä alueelta. Silti suomen kielen rakenteen oppimista ilmentäviä tiedonmuruja on kerättävissä eri artikkeleista. Eniten niitä sisältyy Halosen artikkeliin, jossa tarkastellaan puhekieltä resurssina kuudenluokkalaisten kirjoitelmissa.

Jotkin Halosen havainnot ovat yhteneväisiä myös Aallon, Mustosen ja Tukian mainitseman ilmiön kanssa: syntaktiset rakenteet ovat usein idiomaattisia silloinkin, kun puheesta poimittu sanojen morfofonologinen hahmo ei ole aivan hallussa. Tämä luontaisen kielennoppimisen kulku on ristiriidassa perinteisen kielennoppimisenäkemyksen ja oppikirjojen esittämisjärjestyksen kanssa. Olemme tottuneet lähtemään liikkeelle äänteistä, sanoista ja taivutusmuodoista, jopa siinä määrin, että syntaktiset ilmiöt jäävät alkeisoppikirjoissa hyvin vähälle huomiolle. Suomi vieraana kielenä -oppijan tällaiseen opetukseen perustuva tuotos onkin kokemukseni mukaan aivan toisennäköistä kuin Halosen koululaisten kirjoitelmat: taivutusvirheet ovat alkuvaiheen jälkeen aika harvinaisia, mutta kaikkein edistyneimmätkään eivät aina hallitse luontevaa sanajärjestystä, rektioita tai objektin sijoja, jotka taas sujuvat koululaisilta helposti. Toki eroa on myös tekstilajeissa ja tavoitteissa: aikuinen omalla kielellään vaativaa tekstiä laativa yliopisto-opiskelija pyrkii mielellään rakentamaan mutkikkaitakin virkkeitä, kun taas koululainen perustaa tekstinsä lähtökohtaisesti puheelle.

Joka tapauksessa havainnot haastavat uudistamaan kielenkuvausta, jota oppijoille opetuksessa välitetään. On myös tärkeää, että meillä on käytettävissämme aineistoja näiden ilmiöiden tutkimista varten. Niitä onkin syntymässä, kuten käy ilmi tämän teemanumeron korpusesittelyistä. Painopiste on kuitenkin aikuisten oppimalla opitun kirjoitetun kielen kokoelmissa, kun taas lasten, nuorten ja aikuisten spontaanioppijoiden kieltä on kokoelmissa vähän, samoin kuin puhetta kaiken kaikkiaan. Vain Yleisten kielitutkintojen korpus kattaa kaikki kielelliset osataidot: puheen ja kirjoituksen, tuottamisen ja ymmärtämisen. Pitkittäisaineistoja on myös edelleen vain yksittäisillä tutkijoilla ja nekin ovat melko suppeita.

Halonen ei suoraan viittaa kielennoppimiseen sanaa laajempina yksiköinä, jonkinlaisina konstruktioina, vaan varieteetit kuvataan osiensa avulla, mutta tietenkin tekstilajitkin voidaan ajatella eräänlaisiksi konstruktioiksi. Aalto ym. lähtevät eksplisiittisesti konstruktionäkökulmasta eli kielellisen merkityksen, muodon ja käytön liitosta. Sama ajatus on Jantusen artikkelin taustalla: kielennoppiminen ei ole yksittäisten sanojen ja niiden muotojen ja käyttöä koskevien sääntöjen oppimista, vaan laajempien kokonaisuuksien hallintaa. Lingvistinen kurkistusaukko kieleen on siis vahvasti mukana, mutta uudennäköisenä: tarvitsemme laajempia yksiköitä kuvaavia malleja. Samaan suuntaanhan ollaan menossa myös suomen kielen perustutkimuksessa, S2-alan onneksi.

Kognitiivinen näkökulma on toistaiseksi ollut sangen vähäisessä roolissa S2-tutkimuksessa. Psykolingvistiikkaa toki Suomessa harjoitetaan, mutta vain harva on tarttunut oppijoiden kognition pohtimiseen. Näkökulma on kuitenkin mukana Kaivapalun artikkelissa ja keskeinen Olkkosen vieraskielistä opetusta koskevassa katsauksessa. Kaivapalu tavoittelee näkökulmien yhdistämistä tarkastelemalla tutkimusaluettaan — ensikielen vaikutusta virolaisten suomenoppimiseen — lingvistiisesti kielijärjestelmien vertailun kautta, kognitiivisesti prosessoinnin ja tietoisuuden kannalta ja kokemuksellisesti etnografian tapaan. Päätaavoitteena onkin eri tavoin saadun tiedon yhdistäminen — paneutuminen kuhunkin alueeseen erikseen jää tässä taustalla olevien aiempien julkaisujen varaan. Yhdistäjiä tarvitaan myös helposti niin teoreettisesti kuin metodisestikin pirstoutuvalla tutkimusalalla, ja Kaivapalu herättää kiinnostavia ajatuksia erityisesti kognitiivisen alueen jatkotutkimusta varten.

Vieraskielinen opetus mielletään usein kielikylyvyksi tai suomalaisen koulun joidenkin oppiaineiden opettamiseksi englannin kielellä. Kuitenkin paljon suurempi joukko oppilaita opiskelee vieraalla kielellä: suomeksi. Vieraan kielen, toisen kielen ja äidinkielen raja on

▷

käytännössä sangen häilyvä, kuten Kalliokosken puheenvuorossa todetaan, mutta tiedon hankkiminen ja prosessointi eri kielillä nousee joka tapauksessa väistämättä esiin, kun opetetaan kielellä, joka ei ole kaikkien oppilaiden ensikieli. Olkkosen kirjallisuuskatsaus esittelee äidinkielen ja vieraskielen opetuksen sekä kaksikielisyyden vaikutusten kognitiivisesti suuntautunutta tutkimusta. Tietoa aihepiiristä on runsaasti, mutta sen vaikutus koulutusjärjestelyihin on niin Suomessa kuin muuallakin jäänyt vähäiseksi. Suomenkielinen katsaus tähän alueeseen on siksi paikallaan.

Funktionaalisuus on kielenoppimisen tutkimuksessa harvinaisen monimerkityksinen sana. Yksinkertaisimmillaan se voi tarkoittaa mitä tahansa oppijan kielenkäyttötarpeista lähtemistä, toisessa ääripäässä voisi nähdä Hallidayn funktionaalisen kielikäsitteilyn ja kieliopin ympärille muodostuneen systeemifunktionaalisen koulukunnan, jolla on oma vakiintunut terminologiansa ja esitystapansa. Aalto, Mustonen ja Tukia lähtevät artikkelissaan siitä, että kielellinen muoto, merkitys ja käyttö ovat erottamattomat. Kielenoppimista ohjaavat kielenkäyttötarpeet, muotoja opitaan niitä varten. Oppijalla on siis jokin ilmaistava merkitys tai tarve saada selville jonkin kielellisen ilmauksen merkitys, ja kielellisten muotojen oppiminen palvelee tätä tavoitetta. Oppijan tarpeiden ensisijaisuutta voidaan pitää myös opetuksen suunnittelun pohjana. Monet opettajat ja oppikirjat vannovatkin sanoissaan funktionaalisuuden nimiin, mutta käytännön toteutus jää helposti toteuttamismallien puutteesta sattumanvaraiseksi. Tätä siltaa teorian ja opetuksen välissä Aalto ym. pyrkivät työssään rakentamaan.

Vuorovaikutuslähtöistä ja sosiokulttuurista S2-tutkimusta tehdään Suomessa melko paljon, eikä se enää ole varjossa muuallakaan, vaikka jotkut sen harjoittajat edelleen tuntuvat kokevan työnsä vastavirtaan uimiseksi. Erityisesti keskusteluanalyytikot ovat nykyisin näkyvä osa vaikkapa Euroopan SLA-tutkijoiden joukkoa. Tässä numerossa näkökulma on parhaiten esillä Halosen artikkelissa, nimenomaan sen tavassa analysoida oppijoiden kirjoitelmia.

VIRHEET JA VAIKUTUKSET

Kun uusi kieli tulee toisen kielen oppimisen tutkimuskohteeksi, liki aina huomio kiinnittyy ensin virheisiin. Oppijan puhe tai teksti erottuu siitä, mitä olemme tottuneet odottamaan ja oppija itsekin usein kokee tuotoksensa puutteelliseksi. Myös hänen reaktionsa kohdekieliseen puheeseen tai tekstiin voi olla poikkeava, mutta ymmärtämisvirheitä on tutkittu paljon vähemmän kuin tuottamisvirheitä. Vaikka oppijankieli on jo pitkään ymmärretty omaksi kielimuodokseen ja oppijan tavoitteeksi ennen asetettu kohdekielen »täydellinen» hallinta on muuttunut eritasoisiksi toiminnallisen kielitaidon tavoitteiksi, virheet — sanottiinpa niitä miksi hyvänsä — ovat niin oppijan, opettajan kuin tutkijankin arkea.

Yksikään tämän numeron artikkeleista ei lähde liikkeelle virheistä, mutta ne ovat silti mukana pitkän matkaa: Halonen joutuu puhekielisyyttä analysoidessaan pohtimaan, mitkä ilmiöt ovat tahallista tyylyttelyä, mitkä puhekielen tiedostamatonta vaikutusta, mitkä taas keskeneräistä oppimista — siis virheitä. Kaivapalulla virheet ovat mukana lähtökielen vaikutuksen negatiivisina tuloksina. Jantunen pyrkii etsimään keinoja merkitys- ja myötäesiintymävirheiden välttämiseen. Funktionaalinen opetus ei sekään selviä tarkastelematta virheitä. Miksi pitäisikään — virheet ovat oppimisen edellytys ja edistymisen merkki, ja

näyttää siltä, että vähitellen myös sana virhe kelpaa taas tutkijoidenkin käyttöön, muutama vuosikymmenen kiertelyn jälkeen.

Virheiden yhtenä lähteenä on nähty ensikielen negatiivinen vaikutus oppijan mielessä.⁴ Vaikka kieltenvälinen vaikutus oppimisessa on vanhimpia ja keskeisimpiä alueita SLA-tutkimuksessa, suomenoppijoiden ensikielten vaikutus oppimiseen on pitkälti edelleen virheanalyytisessä tutkimuksessa satunnaisesti esitettyjen arvailujen varassa. Metodisesti perusteltuja tutkimuksia on vähän, laajimpana Kaivapalu 2005. Tekeillä olevat korpuset antavat mahdollisuuden ensikielen vaikutusten laajempaan ja perustellumpaan määrälliseen ja laadulliseen analyysiin kuin tähän asti on ollut mahdollista. Tällä tiedolla olisi arvoa myös ensikielen vaikutuksen kansainväliselle tutkimukselle, sillä toistaiseksi on tarkasteltu hyvin vähän tyypologisesti erilaisten kielten vaikutusta toisiinsa oppimisprosessissa (ks. kuitenkin esim. Ringbom 2007).

OPETUS JA TUTKIMUS

Tämän teemanumeron keskeinen piirre on vuoropuhelu tutkimuksen ja opetuksen välillä. Opetus sisältyy sananakin peräti kolmen kirjoituksen otsikkoon: Kalliokoski tarkastelee suomen kielen opetusta monikielistyvässä koulussa, Aalto ym. yhden kielenopetusnäkemysten lähtökohtia, Olkkonen opetuskielen ja kognition yhteyksiä.

Opetustilanteet ovat luonteeltaan mutkikkaita ja monimuuttujaisia. Tutkimus taas voi kohdistua vain yhteen kysymykseen kerrallaan, jos on mieli löytää luotettavia ja edes jossain määrin yleistettäviä vastauksia tutkimusongelmiin. Opetuksen ongelma täytyy redusoida hyvinkin kapeaksi, jotta sitä on mahdollista tutkia. Opettajasta tuntuu silloin helposti siltä, että tutkimus ei ole hänelle hyödyksi arjessa juuri ollenkaan. Tapaustutkimuksen tai toimintatutkimuksen keinoin voidaan saada mukaan useampia opetustilanteen muuttujia yhtä aikaa, mutta silloin taas emme tiedä juuri mitään saadun tiedon validiudesta muissa opetustilanteissa.

Teoreettisesti toisen tai vieraan kielen opetus ja tutkimus ovat erillisiä ilmiöitä. Oppimisen tutkimuksen ei tarvitse ottaa kantaa opetukseen. Tutkimusongelmat voivat nousta teoriasta tai muusta kuin opetukseen liittyvästä aineistosta, eikä tutkimustuloksilla tarvitse olla yhteyttä opetukseen tai yhteys voi olla epäspesifi. Käytännössä yhteyksiä kuitenkin on. Tutkija on usein myös opettaja ja tutkimusongelmat voivat kummuta opetuksesta ja valikoitua opetuksellisen hyödyn pohjalta. On myös näyttöä siitä, että opetus vaikuttaa oppimiseen (ks. Ellis 1994: 611–663), joten opetuksen kehittämiseen tuotettava tutkimustieto ei ole yhdentekevää myöskään oppimisen tutkimisen kannalta.

Teemanumeron varsinaisten tutkimusartikkelien kirjoittajat Halonen, Jantunen ja Kaivapalu eivät tutki opetusta vaan korpusmetodisia kysymyksiä (Jantunen) tai puhekielen (Halonen) ja ensikielen (Kaivapalu) vaikutusta kielenkäyttöön. Silti opetuksen näkökulma tulee esille jokaisessa artikkelissa: korpuksia voidaan käyttää myös opetuksen apuna ja ope-

⁴ Toinen syy on oppijan puutteellinen tieto kohdekielen ilmiöistä tai havaittujen säännönmukaisuuksien liiallinen yleistäminen. Oppijan virheet voivat kummuta myös samasta lähteestä kuin kenen tahansa kielenkäyttäjän: lipsahduksia sattuu, kun huomiokyky tai jonkin muistialueen kapasiteetti ei syystä tai toisesta riitä kielen prosessointiin.

tus vaikuttaa niin puhekielen kuin ensikielenkin läsnäolon määrään ja muotoon oppijoiden tuotoksissa ja mielessä. Vaikka S2-tutkimus voi siis periaatteessa olla luonteeltaan täysin teoreettista, tutkijat tuntevat kuitenkin tarpeelliseksi perustella työtään myös opetuksen kannalta silloinkin, kun rahoittaja tai julkaisukanava eivät sitä edellytä.

SUOMI TOISENA KIELENÄ FENNISTIIKASSA

Perinteisen fennistiikan ja suomi toisena kielenä -alan rajapinta tulee konkreettiseksi Jantusen artikkelin myötä. Kielen avaaminen ja välittäminen oppijoille vaatii usein sellaista tietoa, jota ei ole olemassa edes niin perusteellisesti ja monipuolisesti tutkitusta kielestä kuin suomesta. Äidinkielisille tutkijoille ei ole koskaan tullut mieleen tutkia monia oppijoiden kysymiä asioita, koska ne ovat heille itsestään selviä. Erityisesti tällaisia ovat sanojen ja ilmausten käyttöyhteyksiin ja yleisyyteen liittyvät todennäköisyydet, joiden hallinta on idiomaattisen kielenkäytön edellytys.

Jantusen artikkeli nostaa hyvin esille sen, että S2-tutkimukseen sisältyy myös suomen kielen käytön tutkimusta. Ennen kuin voi tarkastella oppijoiden kielenkäyttöä, on selvitettävä itselleen, mistä ilmiössä oikein on kyse eli mitä oppijoiden oikeastaan olisi opittava. Kielen rakenteen kuvauksista on tietysti paljon hyötyä, samoin sanakirjoista. Molemmat perustuvat kuitenkin toistaiseksi suurelta osin äidinkielisten kirjoittajien intuition, vaikka esimerkiksi Isossa suomen kieliopissa (ISK 2004) on todelliseen kielelliseen aineistoon perustuvaa tietoa. Korpustutkimuksen uudet apuneuvot ja jo pelkkä Internetin hakukoneidenkin käyttö antavat tutkijalle mahdollisuuden tarkastella kielellisten ilmiöiden taajuussuhteita tekstikorpuksissa tai etsiä tietoja myötäesiintymäsuhteista ja pyrkiä selittämään oppijankielen ilmiöitä näiden tietojen kautta. Sama mahdollisuus on myös opettajalla ja oppijalla itsellään. Yksi S2-oppijan strategisia taitoja, joita etsitään Aallon ym. artikkelissa, voisikin olla taito hakea tekstikorpuksista tietoa siitä, mitkä sanat tyyppillisesti esiintyvät yhdessä tai mitä vaihtoehtoisista ilmauksista käytetään tavallisesti sentyyppisissä teksteissä kuin oma tekeillä oleva kirjoitus.

Vaikka satunnaisten tekstiaineistojen käyttö onkin tullut jokaisen ulottuville, Jantusen edustama tutkimussuuntaus ei suinkaan ole tarpeeton. Oppijan ja opettajan aika ei riitä perusteelliseen sanojen esiintymien tarkasteluun, eikä heillä ole siihen riittäviä kriittisiä taitojakaan, vaan heille korpus on lähinnä ideoiden saamisen ja tarkistamisen väline. Asiantuntevaa korpustutkimusta tarvitaan paitsi suomen kielen perustutkimukseen myös oppimateriaalin laatimiseen ja opettajien tiedolliseksi lähteeksi: mikä oikein onkaan sanojen *mukana* ja *kanssa* käytön ero? Entä milloin *osata* ja *voida* tarkoittavat samaa, milloin eivät? Onko jotain eroa sillä, että olen *muistavinani*, että jääkiekon maailmanmestaruus saatiin vuonna 1995, tai että *muistaakseni* asia oli näin?

Kommunikatiivisen kielikäsitteilyn kannalta iso ongelma on edelleen se, että puhekielestä ei voi tehdä samanlaisia ilmiöiden yleisyys- ja myötäesiintymähakuja kuin kirjoitetusta asiatekstistä. Suomen kielen rakennettakaan ei ole kattavasti kuvattu käyttöpohjaisesti (ks. kuitenkin Sulkala ja Karjalainen 1992). Sen sijaan ensikielen tai puhekielen vaikutuksen tutkijalle fennistiikalla on paljon annettavaa: suomen kielen rakenteen ja kirjakielen normien kuvausta on paljon valmiina. Myös suomen puhekielen variaatio tunnetaan paljon paremmin kuin useimpien muiden kielten.

Fennistiikan virtaukset vaikuttavat myös siihen, mitä ja miten S2-alalla tutkitaan. Jos fennistit ympärillä ovat keskusteluanalytikoita tai kognitiokieliopin tutkijoita, heidän keskellään kasvava S2-tutkija oppii katsomaan kielenoppimista näistä näkökulmista. Jos taas opettajat ja kollegat omissa hankkeissaan paneutuvat kielitaidon olemukseen ja arviointiin tai kontrastiiviseen lingvistiikkaan, S2-tutkijakin saattaa hyödyntää heidän näkemyksiään. Tämä on hyödyllistä ja johtaa valtakunnallisesti monipuoliseen tutkimusyhteisöön. Tietenkin saattaa käydä myös niin, että jokin SLA-tutkimuksen alue jää kokonaan varjoon, koska se ei ole juuri nyt esillä fennistiikassa tai koska se ei ole fennistiikan kannalta tärkeä. Tästä syystä on tärkeää myös olla mukana kansainvälisessä SLA-yhteisössä.

S2-tutkimuksen ja fennistiikan kaksisuuntainen yhteys — fennistiikka S2-tutkimuksen pohjana ja taustatukena, S2-tutkimus fennistiikan laajentajana ja haastajana — on käsillä olevan Virittäjän numeron keskeinen, vaikka implisiittinen, teema. Virittäjässä on aina käyty keskustelua ajankohtaisista kielipolitiikan ja kielikoulutuksen linjauksista, kuten tällä kertaa Kalliokosken ja Aallon ja Latomaan kirjoituksissa, ja tiivistetty kansainvälisen tutkimuksen antia suomalaisille lukijoille (Olkkonen). Tutkimusartikkelit johdattavat metodisiin pohdiskeluihin, uudennoksiin ja yhdistelmiin (Jantunen, Kaivapalu) tai tuovat Halosen tapaan uuden näkökulman kielen variaatioon modaliteetit ylittävänä resurssina. Niin kielentutkimuksen metodiset kuin sisällöllisetkin uudet näkökulmat ovat tietenkin olleet esillä Virittäjässä aina. Ei siis mitään uutta Virittäjän pitkässä historiassa? Ehkä kuitenkin: yksikään kirjoitus ei näe Suomea kansakuntana tai suomalaista yksilöä perusolemukseltaan yksikielisenä ja -kulttuurisena, vaan Suomen, maailman ja ihmisten monikielisyys on luonteva ja itsestään selvä lähtökohta. Kielikäsitteemme rajat avartuvat. ■

LÄHTEET

- ELLIS, ROD 1994: *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- KAIVAPALU, ANNEKATRIN 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylä Studies in Humanities 44. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- MARTIN, MAISA 1999: Suomi toisena ja vieraana kielenä. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 157–178. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- 2007: A square peg into a round hole? Fifteen years of Finnish as a second language research. – *Nordand. Nordisk Tidsskrift for andrespråksforskning* 2/1 s. 63–86.
- RINGBOM, HÅKAN 2007: *Cross-linguistic similarity in foreign language learning*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- SULKALA, HELENA – KARJALAINEN, MERJA 1992: *Finnish*. Lontoo: Routledge.
- SUNI, MINNA 2008: *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä Studies in Humanities 94. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

▷

Kirjoittajan yhteystiedot (address):

Kielten laitos F

PL 35

40014 Jyväskylän yliopisto

Sähköposti: *etunimi.sukunimi@jyu.fi*